

הרב מיכאל רוזנצווייג – עוד בענין ממר לע"ז +

Page 1 of 4 – YIJE 5780 – Set 11

- 1 שו"ת בית הלוי חלק א סימן יח
- 2 יחקור קצת בדיון מומר לחלל יום הכיפורים אי הוה כמומר לחלל שבתות דהוה שחיטתו נבלה או לא :
- 3 אחר שנתברר בסי' ט"ז דיוה"כ יש לו כל החומר שיש בשבת וכל מה דמצינו דאסור בשבת אסור ביוה"כ משום
- 4 דאקרי ג"כ שבת אמרתי לכתוב כאן קצת בהא דקיי"ל דמומר לחלל שבת בפרהסיא הוה מומר לכל התורה כולה
- 5 ושחיטתו הוה נבלה אם במומר לחלל יוה"כ אם הוה ג"כ מומר לכה"ת או לא. והנה בדיון זה הרבה לפלפל הגאון מוה'
- 6 עקיבא אייגר זלה"ה זיע"א במערכותיו בדברים נחמדים ולא באתי כאן רק להעיר קצת בזה במה שנוגע לדברינו
- 7 הנאמרים בסימן של מעלה ועיין בתבואות שור סי' ב' שהביא להא דכ' הרמ"א באה"ע סי' קכ"ג דאם כתב הגט
- 8 במזיד או בשבת או ביוה"כ בטל מדאורייתא ומוכח דגם ביוה"כ הוה מומר לכל התורה ובדאי צ"ע לכאורה דהא
- 9 בגמ' לא נזכר כן רק בשבת ומנ"ל להוסיף גם ביוה"כ אבל לדברינו ניחא דיוה"כ נלמד משבת לכל דבריו. אמנם
- 10 לכאורה יש לדבר בזה עדיין דהנה ביבמות דף ל"ג
- 11 שו"ת בית הלוי חלק א סימן יח
- 12 וא"כ מאי פריך הא שפיר חל שבת על זרות לר' יוסי דהא איכא חומר בשבת שאין בזרות דמומר לחלל שבת
- 13 בפרהסיא הוה מומר לכה"ת ושחיטתו נבלה משא"כ בזרות דודאי אין לומר דמחלל שבת לא נעשה מומר רק אם
- 14 מחלל בדבר שזדונו כרת אבל לא במחלל באסורי לאוין שבה ומש"ה לר"י דס"ל הבערה ללא יצאת לא נעשה מומר
- 15 ע"י הבערה זה אינו דהא כל הפוסקים סתמו דבריהם ומשמע דגם בלאו דמחמר הוה ג"כ מומר וכן בחולין דף ה'
- 16 תניא סתמא דמחלל שבת בפרהסיא הוה מומר והרי גם איסור לאוין הוה בכלל מחלל שבת וכן מבואר בתבואות שור
- 17 דכל העושה דבר האסור מדאורייתא הוה שחיטתו נבלה וא"כ הא שפיר חל שבת על זרות ואפי' לר' יוסי. ולכאורה
- 18 נראה מוכרח מזה לומר דהא דקיי"ל דמחלל שבת הוה מומר לכל התורה כולה אינו משום עבירה דשבת דע"י דעבר
- 19 על איסור שבת עשתה התורה אותו כעו"ג לכל דבר שצריך ישראל דוקא דהא עונש זה לא מצינו בתורה להדי' רק
- 20 הוה בירור דחכמים ירדו לסוף דעתן של בני האדם דכיון דנתפקר לחלל שבתות בפרהסיא בודאי הוה בלבו מומר
- 21 לכה"ת כולה והחילול שבת הוה רק בירור אצלינו דהוא מומר ולא משום עבירה דשבת הוא דהוה מומר ועי' בחולין
- 22 דף ה' שכתב רש"י הטעם דשבת דומה לע"ג בזה משום דשבת הוה אות על הבריאה וא"כ הכופר בה כופר בבריאה
- 23 אשר עלי' יסובו רובי המצות וא"כ ניחא הא דפריך ביבמות היאך חל על זרות דזה לא חשוב כלל חומר בשבת
- 24 מבזרות כיון דלא משום עבירה דשבת הוא רק דנתברר לנו דבאמת הוה מומר לכה"ת. וא"כ הך דמומר לחלל יוה"כ
- 25 הרי לכאורה תלוי בזה דאם נאמר דזה הוה משום עבירה דשבת עשתה התורה אותו כעו"ג שפיר י"ל דגם ביוה"כ
- 26 הוה כן כיון דלכל הדברים נלמד יוה"ל משבת אבל כיון דהוה רק בירור ולא משום חומר שבת א"כ מנ"ל לעשות גם
- 27 יוה"כ כן דע"ז הא לא שייך לימוד כלל וכיון דלא מצינו בגמרא כן רק בשבת א"כ מנ"ל להשוות יוה"כ לשבת בזה.
- 28 אמנם ראייה זו אינו רק לפי' התוס' אבל לשיתת רש"י דמפרש דהא דפריך והאר"י הבערה ללא יצאת הוא משום
- 29 דס"ד דהתנא קאי על עיקר חיובא דשבת דהוה בחטאת אבל לענין מלקות שפיר הוה ניחא לי' הא דחל הא ליכא
- 30 ראייה לדברינו ושפיר י"ל כפשטיה דמשום עבירה דשבת הוא דנעשה כעו"ג והוה גם ביוה"כ כן. דאין לומר דגם
- 31 לרש"י נדקדק כן מתירוצא של רב אשי דקאמר שם ביבמות מידי חטאות קתני או לאוי קתני אלא איסורי בעלמא
- 32 למאי נ"מ לקוברו בין רשעים גמורים והרי על רב אשי תיקשה כיון דלא מוקי לי' על עיקר חיובא א"כ אמאי לא ניחא
- 33 לי' לפרש על מלקות ומוכרח ע"כ הטעם משום דהוה קל על חומר ולא חל לענין מלקות ושוב מוכרח דהוה רק בירור
- 34 דזה אינו דהא י"ל דבא לתרץ הך ברייתא דר' יוסי דלהוה ניחא גם אליבא דר' יוחנן דקאמר ביבמות דף ל"ב דר' יוסי
- 35 לא ס"ל כלל איסור חל על איסור באיסור כולל ומש"ה אמר דאיסורי קחשיב וניחא גם לדידיה. ואם כן לרש"י אין
- 36 ראייה לזה אבל להתוס' מוכרח ע"כ כמש"כ.
- 37 שו"ת בית הלוי חלק א סימן יח
- 38 ונהדר לדידן דלגירסא זו אין ראי' כלל לב' הסברות אבל מדברי התוס' דיבמות שפירשו דהא דפריך והאר"י הבערה
- 39 ללא יצאת הוא משום דס"ל להגמר דכה"ג לכ"ע לא חל בע"כ מוכרח דהא דהוה מומר לכה"ת הוה רק בירור ולא
- 40 משום חומר דעבירה של שבת עצמו. וכן מוכח דס"ל להריטב"א דדחק ביבמות ובקידושין לתרץ הגירסא השני'

הרב מיכאל רוזנצווייג – עוד בענין ממר לע"ז +

Page 2 of 4 – YIJE 5780 – Set 11

- 1 משום דשם שבת חשוב חומר ואמאי לא ניחא לי' בפשיטות משום חומר זה דהוי מומר לכה"ת ומוכרח דס"ל ג"כ
2 דהוי רק בירור ולדידהו אין לנו ללמוד יוה"כ משבת כלל לענין זה. וגם מדברי רש"י בחולין דף ה' שהבאנו לעיל שכל
3 שם ז"ל האי תנא חמירא לי' שבת כע"ג דהעובד ע"ג כופר בהקב"ה והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא
4 שבת הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית ולפי מה שהסביר ודאי דלא שייך כן ביוה"כ וס"ל דלא הוי מומר לכה"ת.
5 אבל דעת הטור אה"ע שהבאנו בראשית דברינו מוכח דס"ל דגם יוה"כ הוי כשבת בזה .
- 6 וגם נראה עוד להוכיח מדברי הפוסקים דלא כמש"כ דהנה בחולין דף י"ד דתנן השוחט בשבת וביוה"כ אף על פי
7 שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה וכתבו התוס' דאפי' בשחט בפרהסי' ובמזיד מ"מ לא הוי שחיטת מומר דבפעם א'
8 לא נעשה מומר דס"ל להתוס' דצריך שיהי' מוחזק לחלל שבת והרבה פוסקים חלקו על זה וס"ל דגם בפעם אחד
9 שחילל בפרהסי' הוי מומר מכאן ואילך רק ס"ל דבאותו פעם שנעשה בו מומר שחיטתו כשרה כיון דלא הוי מומר עד
10 שיגמור שחיטתו והר"ן דחה זה דבתחילת השחיטה הא הוי מומר וכי קגמר בפסול גמר וכן כתב בחידושי הר"ן
11 בחולין דף י"ד וכו' שם הר"ן דיש דוחין ואומרים דהרי בתחילת שחיטה הוי מקלקל ולא נעשה מומר עד גמר
12 השחיטה דהוי מתקן. [ועיי' בספר דרוש וחידוש במערכותיו במה שחקר אי הוי מקלקל על מנת לתקן או לא]. והרי
13 אם נאמר כמו שכתבנו דלא מחמת עצמיות העבירה של חילול שבת הוי מומר רק כיון דחילל שבת הוי בירור שהוא
14 כופר בכל התורה וא"כ הא גם לעבירה של שבת אין אנו צריכין וגם על עבירה של שבת מהני רק בירור גרידא ומיד
15 שנעשה מעשה בחילול שבת בפרהסי' עד שנוכל לומר שבודאי יחלל שבת ויגמור מעשיו באיסור דאורייתא הוי מומר
16 לכה"ת וא"כ מיד שהתחיל לשחוט בשבת וחבל בהבהמה אף על גב דעדיין הוי מקלקל מ"מ הרי אנו סהדי שיגמור
17 מעשיו
- 18 שו"ת בית הלוי חלק א סימן יח
- 19 וא"כ להמכשירין ולפי מה שהסביר הר"ן דבריהם דהוי מקלקל בהתחלה הא מוכרח ע"כ דס"ל דלא הוי בירור רק
20 משום עצמיות העבירה של איסור שבת עשתה התור' אותו כע"ג. ולדידהו הא ודאי מוכרח דגם ביוה"כ הוי כן. וגם
21 להסוברים דגם שחיטה ראשונה בשבת אסורה משום דבהתחלה נעשה מומר הא ג"כ מוכח דס"ל דגם ביוה"כ הוי
22 מומר
- 23 שו"ת בית הלוי חלק א סימן יח
- 24 אבל כיון דנתבאר דלדידהו מוכרח דגם ביוה"כ הוי מומר ניחא דא"א לתרץ כן דא"כ אמאי חייב ביוה"כ ובזה י"ל
25 דהרמב"ם לשיטתו שכל בפירוש המשניות דבמזיד שחיטתו אסורה ומש"ה כ' דכותב גט ביוה"כ הוי הגט בטל הביאו
26 הב"ב באה"ע ס' ק"ג. ואין מקום לומר דביוה"כ לא הוי מומר רק אם נאמר כמש"כ התוס' דגם בשבת צריך להיות
27 מוחזק בזה דוקא והרי לדינא קיי"ל כוותי' דהר"ן כמבואר ביו"ד סי' ב' בש"ך ס"ק י"ז דקיי"ל דבפעם א' נעשה מומר
28 ומ"מ שחיטה הראשונה כשרה ומוכרח דבהתחלה לא הוי מומר וע"כ דהוי מחמת עצמיות חומר שבת ומש"ה גם
29 יוה"כ הוי כן דהמחלל בפרהסי' הוי מומר לכל התורה. ומש"ה כתב הרמ"א כן באה"ע:
- 30
- 31 שו"ת היכל יצחק אורח חיים סימן ב
- 32 הלכות תפלה צירוף מחלל שבת למנין .
- 33 שאלה: באחד שהוריש ביתו לבית כנסת וקרן עבור שכירת מנין, וברבות הימים קשה להשיג את המנין כי אם ע"י
34 צירוף כמה מהם מחללי שבת, אם אפשר לצרף אותם למנין ואם זה יתאים לרוח הצוואה .
- 35 תשובה: ב"ה, י"א שבט תשי"ב. לכבוד הרה"ג י"א מרבים שלשלת היוחסין וכו' ר' נתן הלוי במברגר שליט"א
36 קופנהגן. שלום וברכה .
- 37 מכתבו היקר מאור ליום ג' פרשת חיי שרה הוצע לפני, והריני בזה להשיב .

הרב מיכאל רוזנצווייג – עוד בענין ממר לע"ז +

Page 3 of 4 – YIJE 5780 – Set 11

- 1 [מחלל שבת עדיין שם ישראל עליו. דין מחלל שבת המניח תפילין בכל יום] (א) עצם הדבר שמחלל שבת בפרהסיא
 2 דינו כמומר לעכו"ם, אינו אליבא דכו"ע, ועיין עירוהבין דף ס"ט ע"ב, האי תנא דחמירא עליה שבת כעכו"ם, אולם רב
 3 נחמן בר יצחק סובר שאינו כעכו"ם אלא לענין ליתן רשות ולבטל רשות יעווי"ש. ורק רב אשי מתרץ שם האי תנא
 4 דחמירא לי' וכו'. ולענין הלכה, הנה הרמב"ם ז"ל פוסק בהלכות מעשה הקרבנות פ"ג ה"ד כהאי תנא, שמחלל שבת
 5 בפרהסיא אין מקבלין ממנו שום קרבן. ולכאורה כיון שאין מקבלין ממנו קרבן, הוא כמו"כ פסול לצירוף עשרה,
 6 שהרי התפלות במקום תמידים תיקנום .
- 7 אך אין זה מוכרח, שאמנם רשע כזה טורפין תפלתו בפניו, אבל בד"א כשהוא יחיד, אבל כשהוא במיעוט והרוב של
 8 המנין כשרים, אפשר שמצטרף לקדושת השם לקיים מה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל. שהרי זהו המקור של
 9 תפלה בציבור. ובשלמא לענין קרבנות נאמר בתורה מיעוט, מכס, ולא כולכם, ולענין ביטול רשות שכל עיקרו
 10 מדרבנן, הרי זו כסברא שאין ממש בביטולו כיון שכל הענין חזר נחשב לו, אבל כאן נאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל
 11 וכלום מומר אפילו לעכו"ם אינו בכלל בני ישראל, והרי ישראל מומר שקידש קידושו קידושין. והגאונים הסוברים
 12 שאין קידושו קידושין אלא מדרבנן הלא אין הלכה כמותם, [רמב"ם פ"ד הל' אישות הט"ו]. ולענין חליצה, הגאונים
 13 הפוטרם מחליצה ביבם מומר, [ר' יהודאי גאון], יש שהסתמכו על הכתוב כי ישבו אחים יחדיו יחדיו ביהדות, ויש
 14 שלמדו מן הכתוב להקים לאחיו שם בישראל, וזה המומר לא יחנך זרעו באופן שיהיו חלק מעם ישראל, אבל לא
 15 שהוא איננו בכלל ישראל, שישראל שחטא ישראל הוא, ומה שמצינו בכמה מקומות בגמרא שהרי הוא כעכו"ם,
 16 יבמות דף י"ז ע"א וכו', זה היה עפ"י הדיבור או בכח ב"ד הגדול למיגדר מילתא, אבל לא כל ישראל שהמיר נעשה
 17 עכו"ם גמור מן התורה, אלא שהם עכ"פ בכלל בני ישראל .
- 18 ואם כי רגיל במדרשי ההלכה של התנאים ז"ל לדרוש ריבוי לגרים במקום שנאמר בני ישראל, [ראה תוס' סוכה דף
 19 כ"ח ע"ב], היינו שאמנם מכיון שעלה הרי הוא כישראל גמור לכל דבריו אבל בן ישראל איננו, משא"כ מומר שאפילו
 20 תאמר שאינו זוקק ליבום, ושאינו קידושיו תופסין מן התורה, ואינו הוא עצמו ישראל גמור עד שישוב בתשובה
 21 שלמה, אבל בן ישראל הוא, שהוריו היו כשירי ישראל. והרי הרמב"ם ז"ל, אינו מתנה שום תנאי בהלכות תפלה,
 22 לענין תפלה בציבור אלא שיהיו עשרה מישראל גדולים בני חורין [רמב"ם, פרק י"ב מהלכות תפלה הלכה ג']. (גר
 23 כשר לצירוף עשרה למדנו ממעשה ברבי אליעזר ששחרר עבדו ואפילו כולם גרים). ולענין קידוש השם דיברו ז"ל
 24 בסנהדרין דף ע"ד על עשרה מישראל, ולא הוציאו המומרים מן הכלל, וכן הרמב"ם ביסודי התורה פרק ה' הזכיר
 25 פעמים רבות עשרה מישראל סתם, ולכאורה עיקר הכתוב של ונקדשתי בתוך בני ישראל, הוא לענין קידוש השם,
 26 ולא טפל חמור מן העיקר. ובעצם הדבר, היינו שמומר לחלל שבת בפרהסיא הוא כמומר לכל התורה הוא דאורייתא
 27 שנוי במחלוקת, ואי"ה עוד נדון בזה, אך מה יושענו זה, דהרי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון. ואפילו ישראל
 28 מומר לעכו"ם צ"ע אם אינו מצטרף לעשרה מאחר שבכל רשעותו עדיין הוא בכלל ישראל. ומה שנפסק בשו"ע
 29 [או"ח סימן נ"ה סעיף י"ב] שמנודה אינו מצטרף לעשרה אין ראייה, דאפשר שזהו מעצם דין הנידוי וזה בכלל הקנס
 30 כדי שיביאנו להכנע, משא"כ במחלל שבת בפרהסיא, הבא באקראי להתפלל בציבור, שברור לנו שע"כ שלא
 31 נצרפנו לא ישוב לשמור שבת מחללו, ואדרבא נדחנו בשתי ידיים .
- 32 (ב) וראה עוד בש"ך יו"ד סימן קי"ט ס"ק כ"ד, שמומר לע"ז לתיאבון אינו עושה יין נסך יעווי"ש. וכיוצא בו לענין
 33 שבת, חילקו גאוני בתראי בין מחלל שבת בפרהסיא במסחרם, או אפילו במלאכתם, מפני שאין להם האומץ
 34 להקריב קרבן גדול כזה של שמירת שבת במקומות ידועים, והם מניחים תפילין בכל יום ומתפללים ושומרים
 35 כשרות, וכו', דוגמת אלה המחללים שבת שכ"ת חוקר אודותם, שהרי הם באים יום יום להתפלל בציבור. ועוד
 36 חילקו גאוני בתראי ז"ל, בין מדינות שרוב ישראל שבהן מחללים שבתם שאז כבר אין לחשוב את המחלל ככופר
 37 במעשי בראשית (שהרי זהו הטעם שדינו של מחלל שבת בפרהסיא כעובד עכו"ם כמבואר ברש"י חולין דף ה',
 38 ואולם מכיון שאין זו כפירה באופן ישיר, אלא שמעשיו מוכיחים, ושמה הוא הפכפך פעמים מסתפק, וע"כ דוקא
 39 כשמעיז כ"כ לחלל שבת בפני עדה מישראל ההוכחה ברורה שכבר גמר בלבו כפירה זו, וכיון שכופר בחידוש
 40 העולם, הרי הוא משתף את החומר הקדום לפי מחשבתו המשובשת, ועוד י"ל, שמשום כך דוקא בפרהסיא הואיל
 41 והשבת היא אות, וכל זמן שמשמר שבתו בשוק, עדיין האות עליו, במדה ידועה, וזה שנים שהעריני רב גאון

הרב מיכאל רוזנצווייג – עוד בענין ממר לע"ז +

Page 4 of 4 – YIJE 5780 – Set 11

- 1 מפורסם אחד, שליט"א שזה נדרש במכילתא דרשב"י [פרשת כי תשא]. ומובן שיש מקום לחלק ויעויין בשו"ת בנין
- 2 ציון [ח"ב סימן כ"ג] וכו', ולא עת האסף פה, ואי"ה עוד אשוב לדון ולהאריך בס"ד.
- 3 (ג) ברם לעצם הדבר, הנה יהי' איך שיהי', ברור לי שכונתו של אותו ירא וחרד ז"ל בעל הקרן הקיימת ההיא, לא
- 4 כך רצה ולא כך כיוון, שבמנין מיסודו יהי' הכרח לצרף מחללי שבת בפרהסיא, ולנו יש העיקר לעשות רצונו הק'.
- 5 והנה, הרבה יש לי להאריך, ואי"ה אשוב להאריך שמותר, ולא רק שמותר אלא מצוה לשנות את צוואתו בכדי
- 6 לקיימה ברוח, כלומר בכונתו, ויעויין נא כ"ת בשו"ת חיי אריה להגאון ר' אריה ליבוש הורביץ ז"ל אב"ד קראקא
- 7 [סימן ל"ב] בענין הקרן קיימת בהמבורג בדומה לזה שכך פסק, ומעשה רב.
- 8 וע"כ מאחר שכ"ת כותב שיש ב"ה שני בתי תפלה כשרים בקופנהגן ואני מניח שיש בהם בכל יום מנין של שומרי
- 9 שבת כהלכתו, יש לבטל את המנין הנדון ולהעביר את הקרן לאחד מבתי הכנסת החרדים הללו, לחיזוקם בחומר
- 10 וברוח, כפי ראות עיניו ועיני אחינו היראים יצ"ו, ולקבוע לימוד הוספת משניות ושאר תושבע"פ במכוון לשמו ולזכרו
- 11 של אותו צדיק ז"ל, ובזה יבוא הכל על מכונו ב"ה. את הפרטים תקבעו אתם. אך אם רצונכם להמלך בי בנוגע
- 12 לאיזה פרט או לאי אלו פרטים, אני ב"ה ובל"נ מוכן לעיין עוד ולהשיבכם כפי אשר יסייעוני מן השמים. ואתם שלום
- 13 וכל אשר לכם שלום.
- 14 בברכת התורה ובברכת ציון וירושלים ידידו מוקירו כערכו הרם יצחק אייזיק הלוי הרצוג ראש הרבנים לישראל
- 15 החופעיה"ק ירושלים ת"ו
- 16 המשנה- תוס', רמב"ן, חידושי הר"ן יד.
- 17 תוס' עירובין סט.